

INTERTEKSTINIS MARGARETOS ATWOOD ROMANO TARNAITĖS PASAKOJIMAS SKAITYMAS

Rūta Šlapkauskaitė

Vilniaus universiteto Literatūros istorijos ir teorijos katedros doktorantė

Prestižinės 2000 m. Bookerio premijos laureatė Margareta Atwood šiandien yra bene geriausiai tarptautiniam skaitytojui pažįstama Kanados rašytoja. Jos kūrybinis laukas aprėpia poeziją, trumpąją prozą, eseistiką ir romaną. Rašytoja stebina naratyvinių strategijų įvairove ir tekstinių žaidimų gausa. Tai patvirtina ir 1985-aisiais išleistas romanas *Tarnaitės pasakojimas* (*The Handmaid's Tale*). Atwood primena Biblijoje užrašytą kultūrinę patirtį ir piešia apokaliptinio netolimos ateities pasaulio viziją, kai moterys verčiamos gimdyti vaikus bevaikėms elito poroms ir kai religija tampa pagrindiniu galios diskurso įrankiu įtvirtinant autoritarinį režimą. Romano pagrindas – reproduktore paverstos moters likimas futuristinėje Gileado valstybėje, kurioje eschatologinė nuojauta slopinama griežta krikščioniška doktrina, o fizinis bei dvasinis nevaisingumas gydomas prievarta pavergiant moteris, kad būtų pratęsta giminė.

Literatūros kritikai siūlo įvairias šio romano interpretacijas. Atsižvelgdamos į sudėtingą naratyvinę teksto struktūrą bei nevienalytę problematiką, Glenn Deer ir Roberta Rubenstein pabrėžia biblinio konteksto reikšmę. Šios kritikos romaną sieja su distopine* pasakojimo tra-

dicija ir žanriškai jį prilygina George'o Orwello *1984-iesiems* bei Aldouso Huxley romanui *Drąsus naujasis pasaulis* (*The Brave New World*).

Feministinių bei pokolonijinių studijų tyrinėtojai *Tarnaitės pasakojime* išvelgia radikalią patriarchalinės ideologijos bei religinio fundamentalizmo kritiką, išviešinančią marginalią moters padėtį falocentrinėje visuomenėje.

Permąstydama distopijos žanro sklaidą romane ir feministinių studijų įžvalgas, Regina Rudaitytė pabrėžia postmodernistinę Atwood teksto struktūrą. Ji kalba apie naratyvinę nuasmeninimo (*defamiliarization*) strategiją, kuria remiasi tiek žanrinis, tiek feministinis tyrinėjimų pobūdis.

Taigi Atwood romano kritika pripažįsta jo daugiasluoksniškumą, kuris atmeta vienintelio perskaitymo būdo galimybę. Atwood tekstas siūlo galimybę ne tiesiog aprašyti jo prasmę tinklą, bet, Roland'o Barthes'o žodžiais, „įvertinti tą reikšmių visumą, kuri jį sudaro“ (Barthes, 1974, 5). Šiame straipsnyje *Tarnaitės pasakojimas* analizuojamas kaip atvira reikšmių radimosi erdvė, kurioje romano teksto prasmės suvokiamos per jo santykius su kitais tekštais, tiesiogiai ar tik numanomai pasirodančius Atwood naratyve. Ši analizė remiasi Roland'o Barthes'o, Gérard'o Genette'o, Jacques'o Derrida bei Umberto Eco teorinėmis nuostatomis, teigian-

* Distopija – utopijos priešybė; ši sąvoka taikoma grožinei literatūrai, projektuojančiai nemalonaus išgalvoto ateities pasaulio vaizdinį.

čiomis aktyvų skaitytojo vaidmenį suvokiant tekstą ir teksto skaitymą siūlančiomis kaip dinaminį semiotinį procesą, kuris į literatūrą leidžia žiūrėti kaip į įvairių tekstų polilogą.

Intertekstualumas, kaip rašo Marta Dvorak, yra pagrindinis Margaret'os Atwood romano *Tarnaitės istorija* semiotinis kodas. Trijuose romano epigrafuose autorė tiesiogiai remiasi Biblijos, Jonathano Swifto esė „Kuklus pasiūlymas“ bei sufijų ezoterinės filosofijos nuorodomis ir šitaip sukuria sudėtingą intertekstinių santykių erdvę. Tokia erdvė reikalauja „bartiškojo“ skaitytojo, „skaitytojo–bendraautorio“ (*ten pat*, 1974, 4), gebančio ne tik pastebėti svetimų tekstų nuorodas, bet ir atpažinti naratyvinę teksto strategiją, kuri kitų diskursų ženklus leidžia interpretuoti nepažeidžiant vidinės romano naratyvo dermės.

Remiantis Gérard'u Genette'u, kuris tarptekstinių santykių problemą nusako *transtekstualumo* sąvoka ir išskiria keturis tokių santykių tipus (intertekstualumas, metatekstualumas, paratekstualumas, architekstualumas; Allen, 2002, 100–115), Atwood romaną galima skaityti keliais lygmenimis. *Paratekstiniame* lygmenyje atkreipiamas dėmesys į antraštės ir epigrafų santykius su vidine teksto struktūra bei siužetine problematika, *intertekstinių* santykių lauke analizuojamos tiesioginės ir netiesioginės aliuzijos į kitus diskursus pačiame naratyvo viduje, o *metatekstinis* lygmuo romaną leidžia skaityti kaip savo paties komentarą, kuris pateikiamas paskutinėje romano dalyje „Istorinės pastabos“.

Pagrindinis romano intertekstas, struktūruojantis Atwood naratyvo semantiką, yra Biblija. *Tarnaitės pasakojimas* skaitomas kaip jaunos moters dienoraštis, kuriame ji aprašo savo gyvenimą krikščioniškojo fundamentalizmo persmelktoje futuristinėje visuomenėje. Pasakoto-

ja priverstinai apgyvendinama naujosios santvarkos elito (vieno iš Tikėjimo Vadų ir jo Žmonos) namuose, kad bevaikėi porai pagimdytų paliuonį. Atwood distopinį chronotopą kuria užuominomis į biblinį kontekstą: valstybinį perversmą bei vyro ir dukters netektį išgyvenusi naratorė negali sukonkretinti nei laiko (įstrigusi tarp praeities ir ateities, ji gyvena amžinybės laike), nei erdvės (veiksmo vieta – biblinė Gileado valstybė „kažkur“ buvusioje Naujosios Anglijos valstijoje). Ji negali apibrėžti ir savo tapatumo: kaip ir kitos Tarnaitės, ji neturi vardo ir yra vadinama „Ofreda“ pažymint absoliučią priklausomybę nuo šeimininko (t. y. Fredo).

Biblinis diskursas persmelkia visus tarptekstinių Atwood romano santykių sluoksnius. Paratekstiniame skaitymo lygmenyje aliuzija į Senojo Testamento Pradžios knygą tiesiogiai išsakoma pirmajame romano epigrafe:

Rakelė, matydama save esant nevaisingą, pavydėjo savo seseriai ir tarė savo vyrui: Duok man vaikų, kitaip aš mirsiu. Įpykęs Jokūbas jai atsakė: Argi aš esu Dievas? Juk jis tau nedavė tavo iščioms vaisiaus. Bet ji sakė: Turiu tarnaitę Balą; įeik pas ją, kad ji pagimdytų ant mano kelių ir kad iš jos aš turėčiau vaikų. (Atwood, 1989, *epigrafas*; toliau cituojant nurodomas tik šio romano puslapis.)

Paratekstinė nuoroda į Senąjį Testamentą nužymi teologinį siužetinės problematikos kontekstą ir struktūruoja romano veikėjų tarpusavio santykius. Ofredos istoriją galima interpretuoti kaip paralelę su epigrafe nusakoma biblijne Jokūbo ir Rachelės šeimos istorija. Negalėdama susilaukti kūdikio, Rachelė liepia Jokūbui pradėti vaiką su jos tarnaitė Bala (Pr 30, 1–4). Biblinis diskursas semiotiškai leidžia traktuoti Ofredą kaip biblinės Balos metaforą – tos, kuri turi pagimdyti kūdikį nevaisingai Vado ir jo Žmonos, Serenos Joy, šeimai. Šitaip epigrafas iš Senojo Testamento projektuoja asmeninę

pasakotojos situacija, kurią galime interpretuoti vidinės naratyvo sąrangos požiūriu.

Kita vertus, tiesioginė paratekstinė aliuzija į Bibliją ne tik plėtoja asmeninę pasakotojos gyvenimo liniją, bet ir pagrindžia Gileado ideologinę santvarką: tai struktūra, kurios egzistencija remiasi Biblijos egzegeze. Gileado visuomenei galima pritaikyti deridiškosios kontrasignatūros logiką – tai biblinės idiomos peržymėjimas, išcentrinantis ir perkeičiantis jos vertybių pagrindus (Derrida, 1992, 66). Religinis diskursas čia įtvirtina represines struktūras: Biblija yra vienintelė leidžiama skaityti knyga, o teologinė retorika tampa įsteigto galios diskurso kodas, leidžiantis atpažinti savus ir svetimus, ideologijos tarnus ir priešininkus, kurių nukankinti kūnai viešai iškabinami ant Sienos.

Socialinis religinių formulių vaidmuo išryškėja Ofredai kalbantis su kitos šeimos Tarnaitė Ofglėna:

- Tebūnie palaiminta vaisius, – ji ištaria tarp mūsų priimtą pasveikinimą.
- Teatveria Viešpats, – atitinkamai atsakau.
- [...]
- Girdėjau, kad karas sėkmingai tęsiasi, – sako ji.
- Tebūnie palaimintas, – atsakau.
- Mums dovanotojo gerą orą.
- Kurį aš su džiaugsmu priimu. (P. 19)

Nuolatinis religinių formulių kartojimas Tarnaičių pokalbyje atskleidžia Biblijos, kaip patriarchalinio diskurso, prievartą ir paaiškina Gileado visuomenės hierarchiją, kurioje moterys yra tik fiziologiniai objektai. Atwood pabrėžia religinio diskurso reikšmę socialinių klasių vardams. Vyrų socialiniai luomai atitinka Dievo Tėvo provaizdį: jie skirstomi į Tikėjimo Vadus („kunigiškasis“ elitas), Akis (saugumo darbuotojai), Angelus (kariai) bei Sargus (namų tarnai). Moterų hierarchijos viršūnėje yra Žmonos (Vadų žmonos), žemiau – Tetos (ideologijos mo-

kytojos), dar žemiau – Tarnaitės, atliekančios reproduktorių funkciją, ir Jezabelės (prostitutės). Nevaisingos moterys vadinamos Mortomis: jos atlieka namų priežiūros darbus arba tampa Ne-moterimis ir yra išsiunčiamos į Kolonijas rinkti toksinių atliekų.

Kritiko Briano Johnsono nuomone, patriarchalinį biblinio interteksto pobūdį reikšmingai papildo ir romano antraštės paratekstas, kuriame slypi aliuzija į „anglų literatūros tėvo“ Geoffrey Chaucerio *Kenterberio pasakojimus* kaip į analogiją romano pavadinimui (Johnson, 1996, 50). Apsakymų rinkinyje Chauceris aprašo piligrimų kelionę į Anglijos karaliaus Henriko II riterių nužudyto Kenterberio vyskupo Thomo Becketo amžinojo poilsio vietą. *Kenterberio pasakojimų* intertekstas Becketo gyvenimą leidžia suvokti kaip krikščioniškosios kančios ženklą, kuris savaip papildo religinės priespaudos prasminį krūvį ir romane *Tarnaitės pasakojimas*.

Kančios semantiką Atwood naratyve pratęsia ir antrasis romano paratekstas, paimtas iš Jonathano Swifto 1729 m. esė „Kuklus pasiūlymas“ („A Modest Proposal“):

Man pačiam, išvargus ilgus metus siūlant tuščias, nereikalingas, įkvėptas mintis ir beviltiškai siekiant sėkmės, laimei, toptelėjo šis pasiūlymas... (*Epigrafas*)

Šioje esė satyros objektas yra anglų aristokratija, lobstanti badu mirštančių airių sąskaita. Rašytojas parodijuoja anglų aristokratijos retoriką ironiškai siūlydamas airiams valgyti savo vaikus, nes šiems vis tiek nelemta išgyventi turčių anglų visuomenėje. Swifto intertekstas Atwood romane įprasmina emociinį Ofredos pasakojimą ir išryškina kančios paradigmą: Tarnaitė nežino, kas nutiko jos šeimai, ji visapusiškai priklauso nuo Vado ir jo Žmonos – jei ji nepagimdys vaiko, jos laukia mirtis.

Swifto epigrafas nužymi ir semantinę nevaisingumo liniją: šio įterpto teksto semiotinis judesys juda vertikale žemyn, vaiko kūną gražindamas atgal į tėvų kūną (t. y. ten, iš kur jis atėjo), o Atwood tekste šis judesys krypsta išorės link – į Dievą, absoliučios galios provaizdį. Orientacija į išorę atliepia religinio diskurso imperatyvus ir kartu paaiškina Gileado visuomenės nevaisingumą: teocentrinė ideologija virsta Dievo profanacija, ji paniekina meilę, todėl gyvybės pratęsimas tampa neįmanomas.

Meilė, pagiežingai ištarė Teta Lidija. Kad man net nemąstytumėt apie tai. [...] *Meilė* nėra tikslas. (P. 206)

Nevaisingumo temą papildo ir trečiasis romano epigrafas, sufijų patarlė:

Dykumoje nėra ženklo, sakančio „Tu nevalgysi akmenų“. (*Epigrafas*)

Sufizmas, kaip ir kitos egzegetinės tradicijos, yra nevienalytė ezoterinė islamo filosofija, įvairių mąstytojų suvokiama ir apibrėžiama skirtingai. Ši ezoterinė doktrina remiasi Korano apmąstymais ir savotiškai atliepia Biblijos metafizinio centro (Dievo) idėją, pagrindusią, kaip teigia Derrida, visą Vakarų civilizacijos filosofinį mąstymą, besilgintį transcendentalaus signifikato (Žukauskaitė, 1991, 28–31).

Sufizmas pabrėžia žmogaus siekį atsiduoti Dievui, atsisakyti materialaus pasaulio priklausomybės, siekti dvasinio nušvitimo. Sufijų patarlė Atwood romane pratęsia semiotinę religinio diskurso dominantę ir paryškina sakralaus ir profaniškojo polių priešpriešą gyvybės kūrimo semantikoje. Tarsi užpildydama Swifto „Kuklaus pasiūlymo“ (pasiūlymo ariams valgyti savo vaikus) epigrafo elipsę, sufijų patarlė simboliškai palygina vaikus su akmenimis ir šventumą praradusiam gyvybės kūrimo aktui suteikia metaforos pavidalą: dvasiškai negyva Gi-

leado visuomenė yra lyg dykuma, kurioje gimsta ne žmonės, o akmenys.

Teologinis diskursas uždengia visą *Tarnaitės pasakojimo* tarptekstinių santykių lauką. Pasakojimo siužetas nuolat atsiremia į biblinį kontekstą: intertekstinė biblinio Gileado nuoroda apibrėžia naratyvo topologines ribas, kurios atitinka ir pasakotojos vidinį erdvėlaikį:

Tai Gileado širdis, kur karas negali įsiveržti, nebent per televiziją. Kur yra ribos, mes nesame tikri, jos kinta priklausomai nuo išpuolių ir atsakomųjų smūgių. Bet čia yra centras, kur niekas nejudą. Gileado Respublika, kaip sako Teta Lidija, neturi ribų. Gileadas yra tavyje. (P. 23)

Tarnaitės žodžiai brėžia intertekstinę paralelę su krikščioniškąja teze „Dievas yra kiekvieno iš mūsų viduje“, tačiau kartu esmingai perkeičia biblinio Gileado etosą: interiorizuojama futuristinio Atwood pasaulio ideologinė doktrina naikina kultūrinių verčių sistemą ir desakralizuoja žmogaus būtį. Dvasinė sprespauda palieka žymę ir Ofredos kūne: vis sausėjanti oda kalba apie jos vietą nevaisingumo žemėje. Senajame Testamente Gileadas pasirodo kaip gydymą balzamą teikiantis toposas (Jer 8, 20–8, 22); Ofreda kūno balzamo poreikį malšina sviestu, gelbstinčiu jos odą:

Ant lėkštės krašto guli gabalėlis sviesto. Nuplėšiu popierinės servetėlės kampą, suvynioju į jį sviestą, nueinu prie spintelės ir, kaip ir anksčiau, paslepiu jį dešiniojo atsarginės poros bato nosyje. Suglamžau likusią servetėlės dalį: aišku, niekas nesivargins jos išskleisti ir patikrinti, ar ko netrūksta. Sviestą sunaudosiu vėliau, šią naktį. Vakare būtų negerai kvepėti sviestu. (P. 62)

Žiūrint feministiniu požiūriu, sviesto vogimą būtų galima interpretuoti kaip Tarnaitės pasipriešinimą savo marginalumui bei Gileado mizoginijai ir rizikingą bandymą apibrėžti save kaip subjektą. Kaip rašo kritikas Aminas Mala-

kas, Ofredos naratyvas rodo jos sąmonės evoliuciją, priešinamą vergo sindromui, kuris jai padeda išsilaisvinti ir pabėgti iš Vado namų (Malak, 1987, 13). Intertekstinių santykių lauke Ofredos pasipriešinimas autoritarinei tvarkai kuriamas nuorodomis į antikinės ir populiariosios amerikietiškosios kultūros palikimą. Ant savo kambario grindų ji randa slaptą užrašą lotynų kalba *Nolite te bastardes carborundorum (Neleisk niekšams tavęs sumalti*; p. 49), paliktą anksčiau gyvenusios Tarnaitės, o vėliau prisimena Elvio Presley dainą „Jaučiuosi toks vienišas“ („I feel so lonely“; *ten pat*, 51), kurią dainuoja sugiedojusi religinę giesmę.

Tiek Elvio Presley dainos žodžiai, tiek lotyniškas užrašas tekste atsiranda kaip priešprieša bibliniam romano intertekstui. Pasakotoja nurodo, kad tai yra uždraustieji naratyvai, priklausantys „ikigileadinei“ praeičiai: „Tokios dainos daugiau nebedainuojamos viešai, ypač tos, kuriose yra žodis *laisvas*. Jos laikomos pernelyg pavojingomis“ (*ten pat*, 51). Šie du intertekstai įsteigia praeities kultūrinių verčių svertą, kuris pabrėžia pasakotojos atminties vaidmenį jos dvasinio pasipriešinimo procesui. Naratorė nuolatos siekia prisiminti (t. y. mintyse susigrąžinti) savo ligtolinį gyvenimą, kad išlaikytų dvasinę autonomiją totalitarinės galios akivaizdoje. Lotyniškas užrašas drauge sugestijuoja Antikos antropocentrinės pasaulėžiūros ir Gileado teocentrizmo priešpriešą, kuri įprasmina ir pačios pasakotojos siekį susigrąžinti savo prarastą tapatybę.

Atminties paradigmą suaktualina ir metatekstinis romano sluoksnis: pats romanas gali būti skaitomas kaip pagrindinės veikėjos pastanga prisiminti. Ofredos pasakojimas nuolatos balansuoja tarp praeities ir dabarties: ji prisimena savo vyrą, dukterį, motiną, draugę Moirą bei gyvenimą prieš Gileadą, kuris priešinamas su dabartiniu. Kita vertus, Ofredos pasakojimas tam-

pa simboliška atminties saugykla, nes jis kartu yra ir istorinis metadiskurso objektas. Paskutinė romano dalis „Istorinės pastabos“ Ofredos pasakojimą komentuoja kaip istorinį Gileado visuomenės palikimą: „Šis daiktas – nesiryžtu vartoti žodį *dokumentas* – buvo iškastas ten, kur kadaise stovėjo Bangoro miestas, greičiausiai buvęs įkurtas Meino valstijoje dar prieš įsteigiant Gileado režimą“ (p. 283).

Taigi „Istorinės pastabos“ Atwood romaną leidžia skaityti kaip savo paties komentarą. Rašytoja parodijuoja mokslinių konferencijų retoriką ir ironizuoja pačią intertekstinę romano skaitymo strategiją. Metadiskursas verčia abejoti romano intertekstais: pagrindinis konferencijos pranešėjas primena, kad Ofredos pasakojimas mus pasiekęs garso įrašais ir yra vienas iš daugelio panašių istorinių dokumentų:

Kasečių pavadinimai buvo autentiški to meto pavadinimai, priklausantys, žinoma, laikotarpiui prieš prasidedant Ankstyvajai Gileado erai, nes visa tokio pobūdžio muzika buvo uždrausta šio režimo metu. Tarp jų, pavyzdžiui, keturios juostos, pavadintos „Auksiniai Elvio Presley metai“, trys „Lietuvių liaudies dainų“ juostos. (P. 284)

Taigi metatekstinis romano sluoksnis ironizuoja fikcinę paties romano (kaip literatūros kūrinio) prigimtį. *Tarnaitės pasakojimas* brėžia autorefleksinį judesį ir tampa savo paties intertekstu bei kritiniu komentaru. Skaitytojas įtraukiamas į beribį tekstualumo lauką, kuriame simboliškai išsipildo skambioji Jacques'o Derrida tezę, kad nieko nėra už teksto (Derrida, 1976, 227).

Intertekstinė Margaretos Atwood romano analizė į *Tarnaitės pasakojimo* naratyvinę sąrangą leidžia žiūrėti kaip į daugiaprasmių tarptekstinių santykių tinklą, kuris apima kultūrinę ir kritinę literatūros patirtį. Romano semiotinis laukas siūlo tai, ką Michailas Jampolskis vadiną „teiresiška skaitytojo atmintimi“ (ЯМ-

польский, 1993, 11), t. y. gebėjimu naratyve užkoduotus intertekstinius klodus atpažinti kaip kultūrinę teksto ir paties skaitytojo kompetenciją. Tokia naratyvo interpretacija neišvengiamai numato teksto bei skaitytojo atminčių dialogą. Intertekstinis *Tarnaitės pasakojimo* skaitymas

nesiūlo baigtinės analizės – atvirkščiai, jis skatina į Atwood tekstą pažvelgti kaip į atvirą prasminių žaidimų lauką, kuriame skaitytojas kviečiamas derinti įvairius interpretacinius požiūrius, grindžiamus nuolatinio teksto ir skaitytojo dialogu.

LITERATŪRA

Allen, Graham, 2002: *Intertextuality*, London: Routledge, 100–115.

Atwood, Margaret, 1989: *The Handmaid's Tale*, Toronto: Seal Books.

Baldick, Chris, 1996: *The Oxford Concise Dictionary of Literary Terms*, Oxford: Oxford University Press, 64.

Barthes, Roland, 1974: *S/Z*, New York: Hill and Wang, 3–16.

Deer, Glenn, 1992: „Rhetorical Strategies in *The Handmaid's Tale*: Dystopia and the Paradoxes of Power“, *English Studies in Canada XVIII*, 2, June, 215–233.

Derrida, Jacques, 1967: *De la grammatologie*, Paris: Editions de Minuit (Derrida, Jacques, 1976: *Of Grammatology*, tr. by G. Spivak, Baltimore: Johns Hopkins University Press, 277).

Derrida, Jacques, 1992: „This Strange Institution Called Literature“, *David Attridge* (ed.), *Jacques Derrida: Acts of Literature*, New York and London: Routledge, 66.

Dolitsky, Marlene, 1998: „Characterizing the Narrator: Narratee as Alter Ego“, *Jean Michel Lacroix; Jacques Leclair, Margaret Atwood „The Handmaid's Tale / Le Conte de la servante“: The Power Game*, Paris: Presses de la Sorbonne Nouvelle, 101–116.

Dvorak, Marta, 1988: „What's in a Name?: Readers As Both Pawns and Partners, or Margaret Atwood's Strategy of Control“, *Jean Michel Lacroix; Jacques Leclair, Margaret Atwood „The Handmaid's Tale / Le Conte de la servante“: The Power Game*, Paris: Presses de la Sorbonne Nouvelle, 79–99.

Eco, Umberto, 1994: *The Limits of Interpretation*, Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 1–64.

Johnson, Brian, 1996: „Language, Power, and Responsibility in *The Handmaid's Tale*: Toward a Discourse of Literary Gossip“, *Canadian Literature* 148, Spring, 39–55.

Malak, Amin, 1987: „Margaret Atwood's *The Handmaid's Tale* and the Dystopian Tradition“, *Canadian Literature* 112, Spring, 9–16.

Melnikova, Irina, 2003: *Intertekstualumas: teorija ir praktika*, Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 5–110.

Rubenstein, Roberta, 1988: „Nature and Nurture in Dystopia: The Handmaid's Tale“, *Kathryn and Castro van Spanckeren; Jan Garden, Margaret Atwood: Vision and Forms*, Carbondale: Southern Illinois University Press, 101–112.

Rudaitytė, Regina, 2000: *The Metamorphosis of Character in Postmodern Fiction*, Vilnius: Vilnius University Press, 25–38.

Šventasis Raštas, *Senasis Testamentas*, t. 1; 3, 1990: Vilnius, Vaga.

Šventasis Raštas, *Naujasis Testamentas*, 1990: Vilnius, Vaga.

Swift, Jonathan, 1799: „A Modest Proposal“, <http://art-bin.com/art/omodest.html>

Žukauskaitė, Audronė, 2001: *Anapus signifikanto principo*, Vilnius: Aidai, 28–31.

Ямпольский, Михаил, 1993: *Память Тиресия: Интертекстуальность и кинематограф*, Москва: РИК „Культура“, 7–11.

Rūta Šlapkauskaitė

Summary

Since its publication in 1985, Margaret Atwood's dystopia *The Handmaid's Tale* has prominently secured its place among the most widely read novels of Canadian literature. The present article offers a reading of Atwood's *The Handmaid's Tale* as a narrative built on intertextual relationships with other texts, which are directly or implicitly referred to in the novel. This analysis of the novel emphasizes reading as a dynamic semiotic process and employs Gérard Genette's notion of *transtextuality* to look into the narrative's semantic field from the perspective of its *paratextual*, *intertextual* and *metatextual* relationships. While focusing on the Bible as the major intertext that struc-

tures the semantic space of Atwood's narrative, this intertextual reading of *The Handmaid's Tale* also looks at the ways in which the biblical context of Atwood's novel correlates with the paratexts of Jonathan Swift's essay *A Modest Proposal* and sufi philosophy to delineate the dominant strategies of the reading and interpreting of Atwood's text. Finally, the article analyzes the metatextual level of Atwood's novel and points out the ways in which the writer ironizes the intertextual nature of her own text and fictionalizes its intertexts, thereby suggesting the impossibility of narrative and interpretative closure.

Gauta 2004 01 12

Priimta publikuoti 2004 02 04

Autorės adresas:

Literatūros istorijos ir teorijos katedra

Vilniaus universitetas

Universiteto g. 5

LT-01513 Vilnius

El. paštas: ruta_slapkauskaite@yahoo.ca